

Има много книги, посветени на българското село, но единици са изследванията, разкриващи последствията от управлението на БКП след 9 септември 1944 г. върху него. Тази неделя в електронната библиотека на **desebg.com** представям едно от стойностите проучвания. То е на историка

Михаил Груев

и е озаглавено

„**Преорани слогове**”,

а обект на изследването е провеждането на колективизацията и съпротивата срещу нея в Северозападна България през 40-те и 50-те години на миналия век.

Доц. Михаил Груев е преподавател по съвременна българска история и етнология на етническите групи в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Автор е на няколко изследвания за „възродителния процес“, последното от които е [„Възродителният процес. Мюсюлманските общности и комунистическият режим”](#) (2008) в съавторство с Александър Калъонски.

В „Преорани слогове” Михаил Груев детайлно разглежда осъществяването на колективизацията в Северозападна България. Видинският район, както и части от Монтанско и Врачанско са най-слабо засегнатите в страната от процесите на модернизация на обществото през 30-те и първата половина на 40-те години на XX век и протичат по-бавно.

Авторът много точно представя традициите в този район на България, особени от разбирането на местните хора за собствеността в типологията на традиционното общество и на неговата икономическа основа. Важно е разбирането на българският селянин за частната собственост като нещо свещено и неприкосновено.

Михаил Груев подчертава, че точно тази особеност на местния егалитаризъм се превръща в основна движеща сила на съпротивата срещу колективизацията, когато се оказва, че пътят към „пълното равенство“ минава не само през премахването / експроприацията на имуществото на богатите, но и през унищожаването на всякаква частна собственост, дори и на най-бедните.

„Именно тук комунистическият проект се сблъсква с такова фундаментално препятствие, каквото представлява човешката природа, която той упорито, но безуспешно се опитва да промени“, пише Груев.

Той представя специфичните форми на проста кооперация, характерни в Северозападна България като спрегата, зареда и бячия.

Авторът проследява много подробно и политиката на новата Отечественофронтовска власт след преврата на 9 септември 1944 г. по отношение на бъдещето на кооперативното земеделие, на която в книгата е отделена самостоятелна глава. В основата ѝ вече през 1948 г. при същинската насилствена колективизация е заложен съветския модел. Човекът, който поставя равенство между кооперативното земеделие в България и съветската колхозна система, е Георги Димитров.

Само няколко седмици след неговата реч на Петия конгрес на БРП (к) през 1948 г. Шестото Великото народно събрание (1946-1949) гласува Закон за забрана на договора за наем на изполици и други договори. С него се премахват частните арендни отношения в българското село и се дава път на ТКЗС, респективно на държавата. Тя става единствен и безконкурентен арендатор и следователно експлоататор на земеделския труд.

Доц. Михаил Груев отделя специално внимание на създадената от комунистическия режим нарядна система, представляваща задължителни държавни доставки, като форма за открито ограбване на селячеството, която продължава до края на 50-те

Насилственото отнемане на земята и съпротивата срещу колективизацията

Написано от Христо Христов
Неделя, 05 Януари 2014 19:27

години.

Основният принцип, който е приет със специално постановление на Министерския съвет през 1948 г., е прогресивното нарастване на натуралното облагане в зависимост от размера на обработваната земя. Или колкото повече земя притежава един частен стопанин, толкова по-големи количества земеделска и животинска продукция трябва да предаде на държавата.

Михаил Груев определя задължителните държавни доставки като безотказният инструментариум, чрез който комунистическата власт изсмуква между 50 и 70 процента от селския труд. Това ограбване, съпътствано с насилия и произвол на местните власти, довежда до нещо друго. Едно от спасението от нарядната система се оказва... влизането в ТКЗС, срещу което частните стопани дотогава се съпротивляват. Другото – миграцията към града (статистическите данни, изнесени в книгата показват, че през 1946 г. селското население в България достига своя пик – близо 5,3 млн. души).

Друга важна част от инструментариума за натиск върху селяните са ценовата и данъчната политика. На тях авторът също отделя внимание.

Особено ценна е частта в книгата, посветена на съпротивата в Северозападна България срещу колективизацията. То започва с укриване на добиваната продукция. До 1948 г. във Видинска, Кулска и Белоградчишка околия са изградени само 7 кооператива. На структурите на комунистическата партия по места им е възложено императивно да създадат, където е възможно, стопанства.

Освен важни архивни документи от Държавния архив във Видин Михаил Груев събира и устна история на място, като я цитира в книгата. Ето как изглежда едно описание на изграждането на ТКЗС в село Грамада, разказано от тракторист, на когото е

Насилственото отнемане на земята и съпротивата срещу колективизацията

Написано от Христо Христов
Неделя, 05 Януари 2014 19:27

възложено да изоре браздата, очертаваща границите на новия кооперативен блок:

„Първата оран беше с духовна музика, 7-8 цивилни и още толкова въоръжени комунисти от селото. Чичо ми – Петко Маркин, носеше отпред знамето и определяше къде да мине браздата – водеше ме през люцерни, овошни градини, засяти вече ниви – важното беше да е най-хубавата земя. И тъй като беше най-хубавата земя, когато се изора с трактор, се получи много хубава реколта. Тогава още няхаме кооперативен хамбар, те си напълниха своите хамбари и се подиграваха на тези, които не бяха в ТКЗС.“

Широко разпространена е информацията за бунтовете в Кулско. Михаил Груев обаче разкрива в изследването си, че началото на селските бунтове е в Оряховска околия, където заявленията за напускане на ТКЗС предвещават надигането на селяните срещу режима.

Началото е поставено през 1950 г. в голямото католическо село Бърдарски геран, чийто жители са преселени банатски българи. На 3 юли 1950 г. те научават за разпореждането да се вършее на общи хармани (получили популярност като гладни хармани), откъдето държавата директно събира доставките. Това предизвиква недоволство и стотици стопани се отправят към нивите си, за да превозят снопите до своите дворове.

Опитите на общинските пъдари и милиционери, както и на въоръжени партийни членове, да възпрат селяните, става причина за сбивания и нарастване на напрежението. При пристигане в селото на Иван Тодоров – Горуня, придружен от секретаря на околийския комитет и началника на МВР в Бяла Слатина в опит да парират съпротивата, пред селсъвета се събират около 500 жени, които скандират: „Защо ни вземате хляба?“, „Не даваме си хляба!“, „Не искаме да вършеем на общ харман!“

Бунтът е смазан от властта, арестувани са 20 души. Комунистите решават да дадат урок на жителите на селото и съдят организаторите на бунта изключително бързо. За 1 месец е готов обвинителният акт, на който Врачанският окръжен съд издава 7 осъдетилени присъди, като най-тежката е срещу католическия свещеник Асен Чонков – осъден на 15 години затвор. След това светкавично правосъдие прокурорът е издигнат в София, където участва в останалите поръчкови процеси срещу католиците.

Насилственото отнемане на земята и съпротивата срещу колективизацията

Написано от Христо Христов
Неделя, 05 Януари 2014 19:27

Подробно са описани и още други случаи на женски бунтове във Врачанско и Кулско, като част от съпротивата срещу насилствената колективизация.

Въпреки че е посветено само на Североизточна България историкът Михаил Груев може да приеме само адмирации и поздравления за подробното си научно изследване, с което запълва една сравнително бяла страница от комунистическото минало, свързано с българското село.

Михаил Груев, „Преорани слогове” – колективизацията и социалната промяна в Българския северозапад 40-те – 50-те години на XX век, Институт за изследване на близкото минало, изд. „Сиела”, 2009 г., 362 страници.